

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Oscar Di SIMPLICIO – Martina Di SIMPLICIO
An Anatomy of Witchcraft. Between Cognitive Sciences and History
(= Routledge Studies in the History of Witchcraft, Demonology and Magic)
London – New York, Routledge 2024, 262 s., ISBN 978-1-032-53934-8.

Publikace je výsledkem autorské spolupráce Oscara Di Simplicia, emeritního profesora dějin raného novověku na univerzitě ve Florencii a předního znalce dějin magie a čarodějnických procesů na Apeninském poloostrově, a Martiny Di Simplicio, která přednáší psychiatrii na Imperial College v Londýně.

Zmínění autoři se pokusili o uchopení magie a fenoménu pronásledování domnělých čarodějnic z hlediska kognitivní vědy. Uvedená nauka je interdisciplinárním oborem zkoumajícím lidské myšlení a myšlenkové procesy a využívá poznatky zejména z oblasti biologie, neurovědy, antropologie, historie, lingvistiky, filozofie, sociologie a psychologie. Kognitivní věda by tak měla být schopna zodpovědět otázku, jak myšlení jako odraz procesů v mozku ovlivňuje znalosti a lidské chování. A tedy také najít odpověď na otázku, jak inteligence, tedy

úroveň myšlení, ovlivňovala v průběhu vývoje druhu *homo sapiens* způsob vnímání magie a zpracování, transformaci a předávání informací o ní.

V první části knihy se autoři snaží postihnout vnímání magie v prehistorické době. Kladou si otázky, jak byl rozvoj představ o magii ovlivněn vznikem řeči coby komunikačního prostředku lidských společností, do jaké míry se tyto představy odrážely v pravěkých jeskynních malbách a jaké bylo vzájemné působení mezi magickými a náboženskými představami. Dotýkají se také úlohy žen jako nositelek i objektu magie. Di Simpliciovi vyslovují názor, že náboženství a magie byly formovány primárními emocemi člověka, tedy strachem a hněvem. Výrazným katalyzátorem představ o magii a čarodějnictví byly sociální emoce, které se zformovaly s nástupem zemědělských civilizací, tj. především empatie, závist a stud. Dále si autoři kladou otázku, do jaké míry měla skutečnost, že mezi obviněnými z čarodějnictví převažovaly ze 70–80 % ženy, kořeny již v prehistorické době. Podle nich v tom sehrály velkou roli sex a emoce vyvolané erotickou touhou.

Vyhraněná představa o čarodějnicích a démonech se podle autorů zformovala

v období neolitu. Již v Sumeru byly představy o „silách zla“ velmi rozvinuté a existovala zde jasná dělicí čára mezi náboženstvím a magií, resp. škodlivou magií.

Ve druhé části sledují Di Simpliciovi vývoj představ o magii od antického starověku do současnosti. V období antiky se ustálila představa o síle čarodějnic, jejich pomstychtivosti a jejich asociálním charakteru projevujícím se odmítáním morálních pravidel i právních norem. Antické Řecko a Řím přináší prohloubení dichotomie mezi náboženstvím a magií, resp. čarodějnictvím, spojené s prvními většími pronásledováními domnělých provozovatelů magie. Představa čarodějnic jako odpadlíků od Boha a stoupenkyň ďábla tvořících zvláštní sektu po vzoru heretických sekt se nicméně prosadila teprve v pozdním středověku, na konci 14. a v první polovině 15. století. Přesto představují podle autorů raně novověké masové hony na čarodějnice v Evropě do jisté míry kognitivní záhadu. Aktéři byli totiž podle současného bádání v různých oblastech a dobách značně odlišní, stejně tak byl odlišný průběh těchto honů. Di Simpliciovi dále hledají příčiny a kořeny „odkouzlování světa“ během osvícenství. Zabývají se též otázkou absence masových honů na čarodějnice v muslimských zemích. Ta je zdánlivě překvapivá, neboť korán nařizuje trestat náboženské delikty a také islámská démonologie je značně rozvinutá.

V závěru knihy Di Simpliciovi v několika případových studiích popisují různé psychologické mechanismy vzniku čarodějnických představ. Naznačují, že tyto představy mohou být přenášeny po generace zřejmě nejen tradiční recepcí, ale i genetickou cestou. Příkladem toho může být strach ze starých škaredých žen.

Čtenář nemusí nevyhnutelně souhlasit se všemi argumenty a závěry, které dílo předkládá. Řada otázek, které si autoři kladou a které se snaží zodpovědět, je zcela nová. Publikace je sympatickým projevem snahy vydat se na cestě k historickému poznání metodicky původní, dosud nevyšlepanou cestou. Jako celek představuje originální, zajímavý a podnětný pokus uchopit téma vzniku a vývoje magie a čarodějnických představ na širokém interdisciplinárním základě.

Petr Kreuz

Petra SCHULTE (Hg.)
unter Mitarbeit von Alexandra
GEISSLER

***Geld und Arbeit. Nikolaus von Kues und
das ökonomische Denken im
15. Jahrhundert***

(= Zeitenwende, Bd. 1)
Köln, Böhlau Verlag 2024, 374 s.,
ISBN 978-3-412-52724-2.

Novou řadu publikací Společnosti Mikuláše Kusánského (1401–1464) otevírá vítaně sborník, který vznikl na základě symposia Kusánovy společnosti, konaného v roce 2018 v Trevíru. Věnuje se podstatným aktivitám tohoto významného náboženského myslitele, ale také muže velmi praktických sociálních myšlenek ukládaných nejen do málo dostupných latinských spisů, ale současně i do praktických zařízení realizovaných za jeho života. Oboje mohl Kusánský jako vysoký církevní hodnostář (biskup s kardinálským kloboukem) a kuriální diplomat provozovat na vysoké úrovni.

Výsledky Kusánského práce lze dodnes pozorovat nejen v jeho latinských spisech, jejichž edice se ujala již před lety heidelber-